

Onderzoek naar moral injury bij Dutchbat III-veteranen

Worstelen met een zware last

In 2019 onderzocht ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum het welzijn van Dutchbat III-veteranen. Een deel van die gegevens is recent weer geanalyseerd. Hoeveel moreel belastende ervaringen hebben deze veteranen meegemaakt? En hoe beïnvloedde dat 25 jaar later hun mentale welzijn?

Tekst Mariëlle de Goede Illustratie Getty Images, NIMH

Een nieuwe analyse toont aan dat veteranen die meer moreel belastende ervaringen hebben na 25 jaar kampen met een slechtere mentale gezondheid. Moreel belastende ervaringen zijn stressvolle ervaringen waarbij iemands morele overtuigingen – persoonlijke, diepgewortelde ideeën over goed en fout – worden geschonden. Dit kan gebeuren wanneer militairen voor morele dilemma's worden gesteld. Bijvoorbeeld als je moet kiezen tussen het volgen van een bevel of het beschermen van burgers. In zulke situaties kan zo'n beslissing (iets wel

of niet doen of niet kunnen doen) ernstige gevolgen hebben. Ook kan het moreel belastend zijn wanneer een militair zich verraden voelt door anderen, zoals gezaghebbenden of collega's, in een situatie waarin veel op het spel staat. Gezaghebbenden zijn bijvoorbeeld een persoon met autoriteit, zoals een militair of politiek

leider, of een instituut, zoals de Verenigde Naties.

Schaamte

In de wetenschap noemen ze deze ervaringen moreel verwondend. Dit kan leiden tot 'moral injury', een zware last waarbij iemand worstelt met zijn geweten en met emoties zoals schuld,

schaamte of boosheid. Psychische en sociale problemen kunnen daarvan de gevolgen zijn. Denk aan afstand houden van anderen, minder zingeving in het leven ervaren of een negatief zelfbeeld hebben. Soms leidt dit ook tot middelenmisbruik, agressief gedrag of gedachten aan zelfdoding.

Het is algemeen bekend dat er tijdens de missie van Dutchbat III tragische gebeurtenissen plaatsvonden, die moreel verwondend (konden) zijn. Door een beperkt VN-mandaat, lichte wapens, het ontbreken van luchtsteun en de overmacht van de Bosnische Serven kon Dutchbat III de val van Srebrenica en de daaropvolgende genocide niet voorkomen.

Gevoelens van verraad

In 2019 hebben we een vragenlijst gebruikt om te vragen naar mogelijk moreel verwondende ervaringen. We hebben de antwoorden nu opnieuw

bekeken om te zien in welke mate Dutchbat III-veteranen die ervaringen hadden. We hebben ook gekeken hoe deze ervaringen samenhangen met andere zaken, zoals waar iemand was tijdens de val van de enclave, posttraumatische stresssymptomen, kwaliteit van leven en veerkracht. Aan het onderzoek vijf jaar geleden deden 431 veteranen mee, ongeveer de helft van het bataljon. Op de vragenlijst konden zij aangeven welke van twintig mogelijk moreel verwondende ervaringen ze hadden meegemaakt. De antwoorden die het vaakst werden gegeven waren 'machteloosheid in een chaotische situatie' en 'het gevoel verraden te zijn geweest door militaire en/of politieke leiders'. Daarnaast bleek dat veteranen die op 11 juli 1995 in de enclave Srebrenica waren, meer verschillende mogelijk moreel verwondende ervaringen hadden meegemaakt dan veteranen die toen elders waren. Veteranen met meer van deze ervaringen hadden 25 jaar later meer last van posttraumatische stresssymptomen, en ervoeren een lagere kwaliteit van leven en minder

veerkracht. Moreel belastende ervaringen lijken dus de kans op het ontwikkelen van mentale klachten te vergroten.

Nazorg

In 2019 bleek dat de meeste Dutchbat III-veteranen vonden dat ze niet de juiste nazorg hadden gekregen. Dit vervolgonderzoek laat weer zien hoe belangrijk goede nazorg is, vooral als veteranen moreel belastende ervaringen hebben gehad. Niet iedereen krijgt na zulke ervaringen moral injury, maar voor degenen die dat wel ervaren, is het belangrijk dat er goede hulp is. Zo kan misschien worden voorkomen dat veteranen nog jaren last hebben van de gevolgen van hun missie.

'Machteloosheid in een chaotische situatie'

Gelukkig is er tegenwoordig meer zorg beschikbaar na het meemaken van een potentieel moreel verwondende ervaring. Er is binnen de specialistische ggz, de geestelijke verzorging en het maatschappelijk werk steeds meer aandacht voor veteranen van uiteenlopende oorlogen en missies die tijdens hun uitzending moreel belastende ervaringen hebben gehad. Mede daardoor werken (zorg)instellingen door heel Nederland samen binnen het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) aan zowel onderzoek naar moral injury als het verspreiden van kennis over moral injury. Voor vragen over het vinden van een behandeling voor het verwerken van moreel belastende ervaringen kunnen veteranen contact opnemen met het Veteranenloket. ■